

Damian Wąsik, Mariusz Dubiel

Sekcja zwłok.

Zagadnienia karnoprosesowe i medyczno-sądowe

© Dział Wydawnictw Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera, Bydgoszcz 2014
ISBN 978-83-940456-2-3, oprawa miękka, s. 180,

Opis

Sekcja zwłok odgrywa kluczowe znaczenie w rekonstrukcji każdego przestępczego zdarzenia ze skutkiem śmiertelnym. Pomimo jej ogromnej roli problematyka autopsji rzadko w literaturze jest podejmowana w innym kontekście niż tylko sądowo-medycznym. Przyjmuje się, że jest ona niejako zastrzeżona dla medycyny sądowej i nie ma tu już miejsca dla żadnej z nauk pokrewnych.

Podejściu takiemu przeczy rekomendowana książka Damiana Wąsika i Mariusza Dubiel pt. *Sekcja zwłok. Zagadnienia karnoprosesowe i medyczno-sądowe*. O ile jeszcze sam tytuł może wskazywać, że jest to kolejna pozycja omawiająca medyczne aspekty sekcyjnego badania zwłok, to już tytuły poszczególnych rozdziałów jednoznacznie wskazują, że skupia się ona na karnoprosesowych, a nade wszystko kryminalistycznych jej aspektach.

Pierwszy rozdział książki pt. *Sekcja zwłok – pojęcie, cel i zastosowanie w procesie karnym* skoncentrowany został na przepisach formalnych regulujących sposób, czas i miejsce przeprowadzenia zewnętrznych i wewnętrznych oględzin zwłok. Prowadzone w tym zakresie rozważania autorów pozwoliły na sformułowanie tezy, że „Sekcja zwłok jest więc szczególną formą oględzin. Z uwagi na specyfikę sekcji należy ją jednak traktować jako niezależną, samodzielną czynność dowodową w procesie karnym”.¹

Rozdział drugi „*Podejrzenie przestępczego spowodowania śmierci jako przesłanka otwarcia zwłok*” omawia kluczową, z punktu widzenia prokuratora, kwestię przesłanek do wydania decyzji o zarządzeniu i przeprowadzeniu oględzin i otwarcia zwłok. Jak zauważają autorzy, art. 209 k.p.k. wymaga, aby spowodowanie śmierci miało charakter przestępny.² Oczywiście o takiej przyczynie może być mowa nie tylko przy zabójstwie, ale także przy innych przestępstwach, którego skutkiem jest śmierć człowieka. Z tych względów, powołując się na dorobek literatury autorzy recenzowanej pozycji wskazują, że „sekcja zwłok powinna być przeprowadzona w przypadkach:

- zabójstwa lub podejrzenia zabójstwa;
- nagłego, niespodziewanego zgonu, w tym nagłego zgonu noworodka, niemowlęcia lub małego dziecka;

¹ s.16

² s.23

- naruszenia praw człowieka przez stosowanie tortur lub innych form znęcania się pozostających w związku przyczynowym ze zgonem;
- samobójstwa lub podejrzania samobójstwa;
- podejrzania nieprawidłowego postępowania medycznego (tzw. błąd lekarski);
- wypadku komunikacyjnego;
- wypadku przy pracy, jak i wypadku w domu;
- choroby i zagrożenia zawodowego;
- katastrofy technicznej lub klęski żywiołowej;
- śmierci osób zatrzymanych (wszystkie przypadki śmierci osób pozbawionych wolności, takie jak śmierć w szpitalach psychiatrycznych, w areszcie, więzieniu lub na posterunku policyjnym) lub śmierci związanej z działalnością policji lub wojska w sytuacji, kiedy śmierć następuje m.in. podczas demonstracji politycznych lub konfliktów militarnych;
- w przypadku zwłok niezidentyfikowanych lub zeszkieletowanych”.³

Powinna ona zostać przeprowadzona także wówczas, gdy „jako okoliczności uzasadniające dokonanie otwarcia zwłok wskazuje się ponadto:

- zaobserwowanie wszelkiego rodzaju urazów na zwłokach (mechanicznych, termicznych, elektrycznych);
- podejrzania otrucia ofiary (działanie trucizn w postaci płynu, w stanie stałym, gazowym etc.);
- śmierć pacjenta w trakcie jego leczenia lub w związku z tym leczeniem, jeżeli zachodzi podejrzenie popełnienia błędu lekarskiego lub dopuszczenia się innego typu zaniedbań;
- śmierć pacjenta leczonego przez osobę nieuprawnioną do wykonywania zawodu medycznego;
- zejście śmiertelne wskutek lub w związku z przerwaniem ciąży;
- śmierć pacjentki podczas lub po porodzie w sytuacji podejrzenia popełnienia błędu lekarskiego;
- śmierć nagłą w wątpliwych okolicznościach, znalezienie zwłok osoby nieznannej lub zwłok noworodka”.⁴

Rozdział III *Sekcja zwłok a opiniowanie sądowo-lekarskie w procesie karnym* podejmuje kilka bardzo istotnych z punktu widzenia procesowego kwestii, jak choćby zagadnienie obecności stron i osób trzecich przy badaniach sekcyjnych. Nie ulega wątpliwości, że obecność organu zlecającego – sądu lub prokuratora – jest obowiązkowa przy otwarciu zwłok (art. 209 § 4 k.p.k.). Nie mniej jednak nieobecność tych organów nie powoduje nieważności lub bezskuteczności czynności dokonanej tylko przez biegłego. Odrębne miejsce poświęcone zostało refleksji nad udziałem stron, którym powinno umożliwić się obecność. W praktyce z uprawnienia tego strony rzadko korzystają, pomimo iż jest to czynność niepowtarzalna, a jej wyniki mogą rzutować na kierunki dalszego postępowania karnego. Podobnie rzadko korzysta się z przepisu wskazującego no to, że w sekcji powinien w razie potrzeby brać udział

³ s.26

⁴ s.26

lekarz, który ostatnio udzielał pomocy zmarłemu.⁵ Autorzy wskazali w tym rozdziale także na aspekty formalne dokumentowania oględzin i otwarcia zwłok.

Rozdział IV pt. „Znaczenie sekcji zwłok dla dochodzenia prawdy materialnej w procesie karnym” odnosi się do roli sekcji zwłok w dochodzeniu prawdy. Wartość tej części pracy jest podwójna – z jednej strony bowiem odwołuje się do orzecznictwa, a z drugiej, bogato ilustrowana jest przykładami praktycznymi. Autorzy podkreślają, że choćby w celu ustalenia zamiaru sprawcy kluczowa może okazać się właśnie sekcja zwłok.⁶ Nie szczędzą przy tym krytycznych uwag obducentom w przytaczanych sprawach.

Sekcja zwłok ofiary a realizacja prawa oskarżonego do obrony to tytuł V rozdziału rekomendowanej pozycji. Podnosi on ważną z punktu widzenia każdego praktyka kwestię gwarancji procesowych oskarżonego podczas niepowtarzalnej, ale także realizowanej w początkowej fazie każdego postępowania, a więc jeszcze bez udziału podejrzanego, czynności dowodowej o kluczowym znaczeniu. Z tych względów, co jest zrozumiałe „opinia sądowo-lekarska sporządzona w oparciu o wyniki badań sekcyjnych niejednokrotnie bywa celem ataków oskarżonych i ich pełnomocników w procesie karnym. (...) Tym samym podważana bywa rzetelność przeprowadzenia sekcji zwłok i właściwość doboru technik sekcyjnych, kwestionowana jest prawidłowość i logika wniosków opinii sądowo-lekarskiej, a w skrajnych przypadkach deprecjonowane są kwalifikacje, doświadczenie zawodowe i umiejętności biegłych”.⁷ Inną, niebezpieczną taktyką obrońców, jest próba przerwania odpowiedzialności za śmierć pokrzywdzonego na lekarzy podejmujących czynności ratownicze⁸, czy też podnoszenie tezy o przypadkowym podłożu śmierci pokrzywdzonego.⁹

Rozdział VI pt. „Zasada swobodnej oceny dowodów w kontekście wniosków opinii sądowo-lekarskiej dotyczącej sekcji zwłok” koncentruje się na zagadnieniu dokonywanej przez sąd oceny opinii przedkładanej w toku postępowania przez biegłych lekarzy. Opinia, jak każdy inny dowód w sprawie, musi podlegać ocenie zanim dokonane zostaną na niej ustalenia faktyczne. Waler dowodowy może mieć tylko dowód, który spełnia wymogi rzetelności i fachowości. Z tego względu autorzy wskazują na błędy (i ich przyczyny) w analizie dowodu z sekcji zwłok, wskazując między innymi na brak oceny prawidłowości przeprowadzenia samej sekcji, brak poprawności wnioskowania na podstawie jej wyników, czy na sprzeczności pomiędzy opiniami wydawanymi w tej samej sprawie przez różne zespoły biegłych.

Rozdział VII „Badania prosektoryjne a karnoprocesowe zasady domniemania niewinności i rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść oskarżonego” oraz rozdział VIII pt. „Konsekwencje procesowe wadliwie przeprowadzonej sekcji zwłok lub nieuzasadnionego odstąpienia od jej przeprowadzenia” omawiają skutki błędów

⁵ Art. 209 § 5 k.p.k.

⁶ s.66

⁷ s.80

⁸ s.84

⁹ s.90

stwierdzonych na etapie oględzin miejsca ujawnienia zwłok, później badania sekcijnego i opiniowania. Wady stwierdzone na którymkolwiek z tych etapów postępowania i wydawania opinii mogą rodzić konsekwencję z jednej strony w postaci bezkarności sprawcy przestępstwa lub z drugiej prowadzić mogą do skazania niewinnego człowieka. Do najczęściej występujących nieprawidłowości – zdaniem autorów – zaliczyć można: pobieżne przeprowadzenie sekcji zwłok, minimalizowanie wstępnej fazy badań prosektoryjnych, w szczególności oględzin zewnętrznych zwłok, odstąpienie przez organ procesowy od udziału w sekcji zwłok i pozostawienie jej w gestii wyłącznie biegłych, nieprawidłowości związane z dokumentowaniem procesowym przebiegu sekcji.¹⁰ Sekcja zwłok, co wymaga szczególnego podkreślenia, jest czynnością niepowtarzalną i jej niedostatki zawsze rodzą niekorzystne skutki procesowe.

Recenzowana książka, co należy zdecydowanie podkreślić, nie koncentruje się na medycznych aspektach oględzin zewnętrznych zwłok i późniejszej sekcji. Jej niewątpliwym walorem jest skupienie się na zagadnieniach karnoprosowych tych czynności, które w każdej sprawie mają walor czynności niepowtarzalnych, a przez to mają fundamentalne znaczenie dla procesu karnego w zakresie rozstrzygnięcia, czy zaistniało przestępstwo, jak ono powinno zostać zakwalifikowane, a nade wszystko o zawinieniu sprawcy i w konsekwencji o wysokości wymierzonej sankcji. Z tego względu, można śmiało powiedzieć, że lektura książki Damiana Wąsik i Mariusza Dubiel „Sekcja zwłok. Zagadnienia karnoprosowe i medyczo-sądowe” będzie interesującą, by nie rzec obowiązkową, lekturą dla każdego prawnika zajmującego się prawem karnym i każdego biegłego z zakresu medycyny sądowej.

¹⁰ s.144-145